

Mérczi Józsefnek nem ízlik a húsleves

Kolozsi Tibor

A mikor asztalhoz ült, már ott párolgott a tányérban a húsleves. Így szerette, forrón, nagyon forrón. Ha langyos, nincs is meg az íze, zamatja. Sokszor bizonygatta élete párjának, akivel immár harmincvalahány esztendeje rója együtt az élet útjait: »Tudod, Erzsikém, a sőr csak úgy jó, ha jégről veszik le, a leves meg csak akkor ízletes, ha egyenesen a tűzről kerül az asztalra.«

Mondom, ott párolgott már előtte a forró húsleves. Teteje olyan arany-sárga, amilyen csak tyúkhúsból lehet, és benne csigatészta, jó sok csigatészta. Mert a leves legyen forró és sűrű. Sűrű, akár a főzelék. Az az, tésztafőzelék, — mosolygott. — Így ugratta valamikor Erzsike, amikor még csak kóstolgatta, hogyan is kell főzni a férjje cseperedett legénynek, ő meg ugyanolyan évődéssel bólogatott vissza: »Úgy ám, úgy igaz.«

Erzsike persze hamar megszokta a főzeléklevest, nem kellett már külön kérni bele a tészta-repetét. Volt abban elég most is. Még hozzá csigatészta. És Mérczi József, — immár nyugalmazott tanító, — jól megszórt borssal, hogy csak úgy feketélt a teteje, aztán nyelvével csetintve nyúlt a kanál után, hogy belemerítse, és akkor... Nos, nem történt semmi különös, csak a kanál egy kicsit a késhez koccant. És a kés megcsendült tőle, egy kicsit, csak egy ici-picikét. De néha egy ilyen kis csörrenés is elég ahhoz, hogy mélyen bűgő hangok szavát keltse életre.

Mikor is volt csak? Az, az, tegnap este, amikor az iskolabizottságnak az ifjúsági szervezettel tartott, a késői órákba nyúlt üléséről bandukoltak hazafelé. Akkor vetette oda váratlanul Kézdi Dezső a kérdést:

— Mondja csak, Józsi bátyám, de igazán, nem csintalanzkodott maga soha gyermekkorában a csengőkkel? Már úgy értem, ment haza az iskolából, aztán egy kapu mellett csak úgy odavonzódott a keze a fényes rézgombjához, jól megrángatta, aztán futott, mint a nyúl...

Ennek a Kézdi Dezsőnek mindig vannak ilyen furcsa kérdései. Hogy azt mondja: »Ejnye, Józsi bátyám, maga tán jobban szereti az összeaszalódott sárga horsót, mint a frissen szedett zöldet?« Vagy hogy: »Mit gon-

dol, meg lehet győzni a sárgarigót, hogy ne füttyüljön az ablak alatt, mert fölébreszti az alvó kisbabát?»

Hej, Kézdi Dezső, Kézdi Dezső, de csavaros az eszed! Tán ott az esztergapad mellett csavarosodott meg ennyire? Még hogy én... gyerekkoromban... rakoncátlanokdram a csengőkkel... Hát...

— Csak azért kértem, mert hogy én a múltkor nagyon megdühödtem egy kis kamaszra. Az ebéd mellől ugrasztott föl, s istenuccse, ha elkapom, hát kitekerem a nyakát, vagy legalábbis nem ússza meg egy kiadós pofon nélkül. Hát azért mondom.

— Hány éves is maga, Dezső?

— Hát, vagy negyvenöt...

— Nó, akkor maga sem egészen mai gyerek már.

— Hát, biz szaladnak azok a fránya évek.

— És maga?... Maga szokott a csöngővel... csintalankodni?... Már úgy értem, hogy gyerek korában.

És Dezső nevetett. Úgy nevetett mint azok a csöngők, melyeket meg-ráncigálnak a gyerekek, és valósággal vonaglanak a drót végén nagy viháncolásukban.

— En?... Hogy én szoktam-e?... Hát volt olyan gyerek, aki nem szokott?...

— No, látja, és most mégis ki akarta tekerni a nyakát...

— Hát hiszen azért mondom, éppen azért...

Mérczi József végre belemerítette kanálát a sűrű tyúklevesbe. De mintha nem is a zamatos leves áradt volna el a szájában, mintha nem is a bors csiklandozta volna ínyét. Egészen más ízeket érzett. Olyanokat, amelyenek nem is találhatók meg az ízek tudományos listáján: fiatalság, öregség, okoskodás, megértés, gúnyoros mosoly, harsamó nevetés, de ki is tudná mind felsorolni, mikor olyan megnevezhetetlenek!

Tegnap este olyan szépen beszélt ott az iskolában... Mint az iskolabizottság tagjai. Mint egykori tanító a leendő tanítóknak. Sokszor úgy érezte, már nem is a gyerekeknek beszél, akik ott ülnek a padokban, és néznek rá, néha értetlenül, néha legyintve, néha összesűgva, néha tán egy kicsit gúnyorosan is... Nem, nem értik... Hát miért nem értik?...

Dezső később azt mondta: »Hát hogyan is értenék, mikor ők ott ülnek a padokban, Józsi bátyám meg egy széken, szemben velük.«

És ő beszélt, érezte, nagyon szépen beszél, szívből, érzésből... Nem is nekik, oda a padosorokba, hanem inkább magának, ide a székre. És szinte szárnyakat kapott minden szó: vitte magával vissza a múltba, a rég-múltba, egy kis falusi iskolába, ahol először lépett tanítói minőségében az összefaricskált, nagy fekete tábla elé, hogy megmagyarázza a nebulóknak a kétszerkettő örök nagy tudományát. És vitte, vitte még tovább, egy másik régi-régi iskolába, ahol ő tanult valamikor, ahol ő készült a nagy életre úgy negyven esztendővel ezelőtt.

— Tudjátok, gyerekek, úgy szólok hozzátok mint egy öreg, tapasztalt ember, mint egy öreg, tapasztalt tanító. Szeretni kell ezt a hivatást, nagyon szeretni. És tanulni kell, sokat tanulni. Akkor, régen, nem is mondom meg, hány év előtt, ott az intézetben úgy el voltunk zárva a világtól, de úgy... Hová is mehettünk volna ott, abban a kisvároskában. Legfeljebb egy kis sétácska estefelé. De mozi?... Tánc?... Hol volt az tőlünk!... Most meg, hallom, itt együtt andalognak esténként fiúk, lányok. Este, nyolc után... Meg mozi, meg kávéház, meg színház, meg mit tudom én, még micsoda... És azt mondjátok, nincs időtök tanulni... Nem jól van ez így! Lám, mi tanultunk, sokat tanultunk. És emberek lettünk. Tanítók lettünk...

— Igen, igen, kedves, régimódi tanítók.

Nem is tudta bizonyosan, hogy elhangzott-e valóban ez az odavetett megjegyzés, vagy tán csak a füle csendült. Egy kicsit fölkapta a fejét, oldalra nézett. Igen, igen, Kézdi Dezső ült mellette, s mintha egy kicsit még mozgott volna a szája. Hát ő? Ő szólt? Fejében egy kicsit összezavaródtak a gondolatok. Ugyan, mit ért (egy esztengályos) a tanító szent hivatásához?! Mit tudja, mit tudhatja ő, mit jelent az, ott állni a katedrán, a tábla mellett, és tölcserrel tölteni a tudományt az ostoba kis nebulók fejébe?!

Mondom, megzavarodott egy kicsit, és gyorsan pontot tett a szép beszéd végére. Aztán egy kicsit sértődötten maga alá húzta a lábát és hallgatott. Nem, nem szól ő többet egy szót sem. Beszéljenek csak azok, akik tán jobban értenek hozzá! Beszéljenek a Kézdi Dezsők, és a többiek, akiket beültettek ide az iskolabizottságba, mintha egy szemernyit is konyítanának az iskolaügyekhez, mintha halvány dunsztjuk is volna a tanítói hivatáshoz!

És akkor Dezső még a kezét nyújtogatta, hogy ő akar szólni. Nem is hallgatta, nem is akarta hallgatni. Ha iménti szavai elhaltak is, a képzeletbeli szárnyak azért vitték, röptették tovább. Akármennyire fejlődött is a modern tudomány, annyira még nem jutott, hogy megszerkessze az időrakétát, amellyel nemcsak térbeli, de időbeli távolságokat is át lehet hidalni. Erre csak a gondolat képes, a szárnyas gondolat. Erre csak az emlékezés képes, melyben egy síkba olvad tér és idő.

Egy fiatal tanítócska áll egy fehérre meszelt falusi házikó előtt. Éppen kilincsre tette a kezét, hogy kinyissa a kaput. Az udvarban kert, orgonabokrok, rózsafák és színes gömbökkel a virágágásokban. Egy fiatalasszony lép ki a konyhából, haja piropöttyes kendővel hátrakötve, de azért kivillog alóla ragyogószőke haja. Kék szemében meg pajkos nevetés bújkál.

— Nos, Józsikám, jól viselkedtek a gyerekek?

— Az ám, az ám, itt volt a tanfelügyelő úr... Ment minden, mint a karikacsapás... Még meg is dícsért.

És most Kézdi Dezső beszél. Valami olyasmit hebeg, hogy rég volt az, rég volt. És nem szabad semmit idealizálni. Negyven esztendő az negyven esztendő, azóta messze járunk, másképp nézünk a világra és punktum. Hát ezért, csak ezért mondja, bár nincs szándékában megsérteni Mérczi Józsi bátyját, de hadd tudja az ifjúság is, hogy az iskolabizottság tán nem egészen ért egyet vele.

Hát lehet ezt hallgatni? És lehet így beszélni? Még csak meg sem repednek az iskolafalak?

Tizenhat-tizennyolc éves nebulók ülnek a padokban: fiúk és lányok vegyesen. Tán kuncognak is, tán bökdösik is egymás oldalát a nagy gyönyörűségtől. Hát lehet, hát szabad ezek előtt azt mondani, hogy egy komoly felnőttnek, egy becsülettel nyugdíjba vonult tanítónak nincs igaza? Ugyan, mit ér ez a munkában töltött élet, ha ilyen egyszerűen föl lehet rúgni, mint a semmit: »Tanító bácsi, nem tudja a leckét, elbukott a vizsgán!«

Lovat adnak alájuk, ... lovat adnak... Ahelyett, hogy megmagyaráznák, hogy nincs igazuk. Hogy nekik soha sincs igazuk, soha sem lehet igazuk egy tanárral, egy tanítóval, egy felnőttel szemben.

De csak elcsitult a nagy vita is. Az a hirtelenszőke kislány ott a második padban bizonyára önelégülten tetszeleg most társai előtt, hogy meg merte mondani: »A történelemből túlságosan sok évszámot kell bevágnunk, a történések mélyebb okairól azonban nem kapunk elég magyarázatot.«

Ó, hát csak nem ti mondjátok meg, hogy mit akartok tanulni! Szépen is volna!... Amikor én diák voltam, úgy kellett fújni az évszámokat mint

a vízfolyás: a mohácsi vész 1526-ban, a kiegyezés 1867-ben, ... de ki is emlékezne már ennyi esztendő után pontosan mindegyükre!

Kint az utcán Kézdi Dezső lépett mellé:

— Jön hazafelé, Józsi bátyám?

Ránézett, mint aki nem is ismeri. Ki vagy te? Még meg is szólítasz mindezek után?

Nem szólt, csak elindult a latyakos utcán hazafelé, és Kézdi Dezső mellette. Egy utcában laknak, no. Alig három ház választja el őket egymástól.

Fuj, csúnya ez a latyakos idő! Még a cipőbe is beférkőzik a sár. Szinte csicseg a harisnyája. Jó meleg lábvizet kell majd venni ... Igazán rendbehozhatnák már ezt a csúf utcát, hogy ne kelljen minden kis eső után pocsoltyákat gázolni.

— No, holnap alhatunk egy kicsit tovább, vasárnap lesz ...

— Én már minden nap alhatok ...

Egy kicsit kurtán, sértődötten hangzott a válasz:

— Tán csak nem haragszik. Józsi bátyám?

Haragudni? ... Ki tudja? Talán éppen csak fáj, sajog valami itt belül egy kicsit. Hej, de kegyetlenek is vagytok, emberek, még a kort, a munkában töltött éveket sem tisztelitek.

És akkor kérdezte meg Dezső:

— Mondja csak, Józsi bátyám, de igazán, nem csintalankodott maga soha gyerek korában a csengőkkel?

Kanalazza a levest. Olyan, éppen olyan, amilyenek szereti: arany-sárga, forró, telidesteli csigatésztával és teteje feketéllik a borstól. Valahogy mégsem érzi az ízét. Más ízek kavarnak a szájában, nem is tudná megmondani, milyenek. Kesernyések és mégsem keserűek, savanykásak és mégsem savanyúk, édeskésések és mégsem édesek. Furcsa, megnevezhetetlen ízek, tán új szavakat kellene kitalálni rájuk. Manapság úgymint olyan sok minden újat kitalálnak ...

